

واکاوری فقهی عمل زیبایی پیکر تراشی

حامد میرزاخان^۱

چکیده:

امروزه پیکر تراشی یکی از راههای درمان چاقی بوده، که در عصر حاضر به یک بیماری مزمن و شایع تبدیل شده و روش‌های درمانی متعددی برای مبتلایان به چاقی مطرح است، که با توجه به تغییرات وسیع در شیوه زندگی افراد، روش‌های سریع‌تر، کم‌عارضه‌تر و موثرتر مورد استقبال بیشتری قرار گرفته است؛ در این میان لیپوساکشن (پیکر تراشی) یکی از پرطرفدارترین روش‌های اصلاح چاقی به شمار می‌آید. این موضوع از زوایای مختلفی قابل بررسی می‌باشد، یکی از مهم‌ترین مسائل این موضوع حکم شرعی آن است؛ آیا این نوع درمان و عمل جراحی پیکر تراشی، وجه شرعی دارد؟ به دلیل نو پدید بودن این موضوع نیازمند بررسی دقیق‌تر می‌باشد؛ بنابر این به هدف مشخص کردن حکم شرعی پیکر تراشی و تعیین وظیفه مکلفان با روش توصیفی-تحلیلی، اجتهادی - استنباطی به تبیین حکم شرعی این موضوع پرداخته شده است؛ تشخیص دقیق موضوع پیکر تراشی روشن می‌سازد که به دلیل وجود انواع مختلف و متفاوت نمی‌توان حکم کلی واحدی برای پیکر تراشی صادر کرد؛ از این رو در برخی موارد با توجه به اصل براءت و اضطراب به انجام چنین عملی، حکم به جواز انجام عمل پیکر تراشی شده؛ اما در پاره‌ای موارد، بر اساس قواعد فقهی از قبیل قاعده لاضرر؛ حرمت ایجاد زیان قابل توجه به بدن و یا در فرض عدم ضرورت به سبب تحقق ملازمات حرام (لمس و نظر نامحرم)، حکم به حرمت پیکر تراشی می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

فقه پزشکی، پیکر تراشی، عمل زیبایی، جراحی زیبایی

شماره دوم
پاییز و زمستان
۱۴۰۲

^۱ فارغ التحصیل سطح ۴ حوزه علمیه، استاد حوزه و پژوهشگر مرکز تحقیقات علوم اسلامی بیان الصدق / قم

مقدمه

بی تردید در عصر حاضر، شکل ظاهری بدن انسان از اهمیت خاصی برخوردار است. در بسیاری از فرهنگ‌ها ظاهر انسان‌ها تابع استانداردهای و معیارهای سنتی بوده و طرز آراستن صورت و انتخاب لباس همیشه به اندازه‌ای وسیله برای ابراز فردیت انسان به شمار می‌آید؛ ولی استفاده از این امکانات برای ایجاد شکلی مطلوب تر فراهم نبود؛ همچنین چهره ظاهری و نمای انسان در مرحله اول بیانگر هویت اجتماعی او می‌باشد بعد نشان دهنده هویت شخصی بوده. (گیدنز، ۱۳۷۸، ص ۱۴۴؛ اعتمادی فرد و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۲)

برداشت صحیح و مثبت انسان از بدن خویش و چگونگی اندیشه درباره آن، باعث می‌شود توانایی انسان در رابطه برقرار کردن با دیگران بیشتر شود و نقش بیشتری ایفا کند. این نوع برداشتها و تصویرها از بدن در زندگی روزمره انسان تأثیر دارد و می‌تواند میزان اعتماد به نفس وی را در موقعیت‌های اجتماعی نشان دهد و در آن تأثیر بگذارد. (باذری و حمیدی، ۱۳۸۷، ص ۱۲۹-۱۳۰؛ اعتمادی فرد و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۲)؛ وجود چنین تأثیر گذاری برداشتها، سبب توجه هر چه بیشتر انسان‌ها به ظاهر خویشتن شده است و آنان را به سمت و سوی اصلاح نقصان‌های بدنی و بلکه ایجاد زیبایی و جذابیت ظاهری فرا خوانده است.

امروزه چاقی به یک بیماری مزمن و شایع تبدیل شده است که می‌تواند فرد را متحمل ضررهای اجتماعی، اقتصادی فراوان نموده و مشکلات جسمی فراوانی برای وی ایجاد نماید، چاقی زمینه ساز بیماری‌های مختلفی چون دیابت، هایپرتانسیون، دیس لیپیدمی، بیماری‌های کرونری و غیره است. روش‌های درمانی متعددی برای مبتلایان به چاقی وجود دارد که با توجه به تغییرات وسیع در شیوه زندگی افراد، روش‌های سریع‌تر، کم‌عارضه‌تر و موثرتر مورد استقبال بیشتری قرار گرفته است؛ در این میان لیپوساکشن یکی از پرطرفدارترین روش‌های اصلاح چاقی به خصوص چاقی موضعی در سال‌های اخیر محسوب می‌شود.

جراحی کلاسیک ابدومینوپلاستی (جراحی زیبایی شکم) یک روش جراحی برای بهبود شکل ظاهری شکم از طریق برداشتن چربی و پوست اضافی در ناحیه

هیپوگاستر) ناحیه زیر شکم پایین تر از ناف)، ترمیم نقص لایه عضلانی جدار شکم همراه با برش‌های وسیع می‌باشد. (حافظی، ۱۳۸۳، ص ۹۳۱).

شیوع فراوان و رو به افزایش این عمل، سبب پرسش‌های فروانی شده است، یکی از عرصه‌ها مهم پرسش‌گری، توجه به حکم و تکلیف شرعی انسان نسبت به عمل یاد شده می‌باشد؛ با توجه به نکات پیش گفته؛ ضرورت ایجاد می‌کند جراحی زیبایی (پیکر تراشی) به لحاظ موضوع‌شناسی مورد بررسی قرار گیرد، چراکه تبیین حکم فقهی موضوعات نیازمند شناخت صحیح آنها می‌باشد، از این رو در مقاله حاضر، نخست به تبیین مفاهیم موضوع و در مرحله بعد به بررسی موضوع شناسی آن پرداخته و در مقام آخر حکم این نوع عمل جراحی را با پردازش فقهی استنباط خواهیم کرد.

۲. مفهوم شناسی

در راستای شناخت هر چه بهتر واژگان، به اختصار به مفهوم شناسی برخی از اصطلاحات این عرصه می‌پردازیم:

۲.۱. جراحی زیبایی (جراحی پلاستیک)

واژه پلاستیک به معنای قالب زدن و شکل دادن است و از واژه «Plastic» دریافت شده است، که متخصصین عمل جراحی به آن قالب داده تا ظاهری بهتر بدست آید. (اولسن، ۱۳۸۸، ص ۸)؛ اولسن در تعریف جراحی زیبایی بیان داشته: «جراحی ترمیمی (Reconstructive)، اکثراً برای بهبود عملکرد انجام می‌شود (مانند ویژگی‌های غیر طبیعی اعضای بدن که از نقایص مادرزادی، عفونت، تومورها، ناهنجاری تکاملی و یا دیگر بیماری‌ها می‌باشد) و همچنین این عمل برای ظاهری طبیعی‌تر نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. (همو، ۱۳۸۸، ص ۸؛ کلهرنیا گلکار، میثم و همکاران، ص ۸۲). جراحی پلاستیک به معنی شکل دادن، ساختن، از نوساختن و به شکل اولیه درآوردن است (فراهانی، ۱۳۸۷، ص ۶۵-۶۶) بنابراین جراحی زیبایی عملی است که با فرایندی خاص جهت ترمیم نقصان یا ایجاد زیبایی بیشتر صورت می‌پذیرد.

۲.۲. پیکر تراشی

واژه «پیکر» به معنای کالبد، جسم، صورت، تصویر و شکل و ریخت می‌باشد. (معین، ۱۳۸۹، ص ۳۹۸) و تراش، بن مضارع تراشیدن است (همان) بر اساس تحقیق صورت گرفته به نظر می‌رسد به جهت جدید بودن موضوع یاد شده، تعریف مشخص و روشنی از واژه «پیکر تراشی» ارائه نشده است؛ بلکه در منابع فقهی این واژه بیشتر به معنای تراشیدن بت و مجسمه سازی، چوب تراشی، و همانند آن بکار رفته است (شیخ مفید، ۱۴۱۳ق، ص ۱۵۱؛ شیخ طوسی، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۸۳؛ نجفی، ۱۳۶۲، ج ۸، ص ۲۷۰)؛ واژه «تحت» به معنی پیکر تراشی و مجسمه سازی در قرآن آمده است (اعراف، ۷۴؛ شعراء، ۱۴۹)؛ به هر حال با توجه به نکات یاد شده، پیکر تراشی در حوزه عمل جراحی زیبایی به معنای خروج چربی های اضافی، برش و حذف گوشت و پوست از بدن می‌باشد و در اصطلاح به عمل جراحی و زیبایی که چربی اضافه را از زیر پوست خارج می‌کنند و یا با برش دادن گوشت و پوست اضافی بدن را از قسمت های پهلوی، رانها و سینه و شکم جدا می‌کنند پیکر تراشی می‌گویند، در این نظرگاه لیپوماتیک، چربی کشی یا لیپوساکشن (Liposuction) که چربی تراشی (liposculpture) و چربی پیرایی (dipoplasty) هم نامیده شده یکی از انواع جراحی های زیبایی است و از رایج ترین اعمال زیبایی می‌باشد. حاصل آن که پیکر تراشی به معنای تراش بدن با انجام عمل جراحی ویژه ای خواهد بود که خود در ذیل اعمال جراحی زیبایی جای می‌گیرد، البته در راستای شناخت بهتر موضوع مقاله حاضر، تأمل و شناخت هر چه بهتر موضوع ضروری خواهد بود.

موضوع شناسی

از آن جایی که حکم شرعی بدون تحقق یا تصور موضوع معنایی نخواهد داشت، شناخت هر چه بیشتر موضوع حکم به ویژه در عرصه های نوظهور، ضرورت بیشتر خود را نشان می‌دهد؛ چرا که موضوعات محل فرود احکامند و نقشی راهگشا و جهت دهنده و کارساز در انواع استنباط ها و چگونگی برخورد با مسائل یعنی بدون شناخت موضوع فقیه، نمی‌تواند حکم متناسب را بیان کند. شهید صدر، متعلق حکم را به معنای اشیای خارجی می‌داند که حکم بر آنها حمل می‌شود؛ مانند قبله و وقت نماز، خمر در لاتشرب الخمر و عقد در اوفوا

بالعقود و این همان چیزی است که موضوع نامیده شده. (ر.ک: نوایی، ۱۳۸۱، ص ۴) و میرزای نائینی نیز موضوع را امری معرفی می کند، که حکم شرعی الهی بر آن مترتب می شود. (نائینی، ۱۴۱۸ق، ج ۴، ص ۲۸۹).

بر این اساس، ضرورت دارد مجتهد یا پژوهشگری که با رویکرد اجتهادی به بررسی احکام فقهی می پردازد، شناخت کافی از موضوع مورد تحقیق داشته باشد؛ چه این که چنین احاطه و شناختی به پژوهشگر و مجتهد عرصه فقه کمک می کند تا بتواند حکم دقیق تری از موضوع ارائه نماید، به عبارتی اطلاعات کافی نسبت به مسائل و موضوعات احکام، در فتوای مجتهدان تاثیر بسزایی دارد و شناخت دقیق موضوع از شرایط لازم صدور فتوا خواهد بود. (ر.ک: خمینی، ۱۳۷۰، ج ۲۱، ص ۲۸۹؛ مطهری، ۱۳۸۸، ص ۱۲۲؛ حلی، ۱۴۱۳ق، ج ۱، ص ۱۱۹).

تبیین فقهی موضوعات به جهت درک صحیح از آن‌ها در موضوعات تخصصی مد نظر بوده که بدون تبیین و واکاوی آن موضوعات نمی توان حکم فقهی صحیح را از منابع استنباط نمود. (نقیبی، ۱۳۹۴، ص ۷۹) بر این اساس ضرورت دارد در موضوع پیکرتراشی نیز نخست به بررسی و واکاوی موضوع جراحی لیپوساکشن (بیرون کشی چربی) پرداخت، تا با شناخت تقسیمات و تعریف‌ها و ضوابط موضوع امکان استنباط دقیق تر حکم فراهم آید.

جراحی پلاستیک واژه مطلقی برای انواع جراحی های زیبایی و ترمیمی می باشد و از این رو جراحی های زیبایی و ترمیمی از اقسام جراحی زیبایی است. (کلهرنیا گلکار، میثم و همکاران، ص ۸۲) جراحی ترمیمی را می توان به دو حوزه کلی تقسیم کرد؛ یکم: جراحی ترمیمی کارکردی (اولسن، ۱۳۸۸، ص ۸) دوم: جراحی ترمیمی اصلاحی (همو، ۱۳۹۱، ص ۲۴)، این قسم اخیرا از جراحی ها به خاطر عدم ضرورت حیاتی از اقسام جراحی انتخابی می باشد و حکم آن با قسم اول فرق می کند. (همو، ۱۳۹۱، ص ۸۴).

بر اساس تعریف انجمن پزشکی ایالات متحده آمریکا؛ جراحی زیبایی (Cosmetic) به عملی گفته می شود، که برای تغییر شکل به ساختمان های بدن که باعث بهبود ظاهر بیمار شده و اعتماد به نفس را بالا می برد؛ گفته می شود. (همو، ۱۳۸۸ش، ص ۸؛ همو، ۱۳۹۱، ص ۸۴).

براین اساس جراحی پلاستیک و یا جراحی پلاس تیک اگر به جهت بهبود ظاهر بیمار صورت گیرد، جراحی زیبایی نامیده می شود؛ جراحی زیبایی محض به جراحی گفته می شود که عضو طبیعی مورد جراحی قرار می گیرد؛ ملاک عنوان جراحی زیبایی، سالم و صحیح بودن عضو مربوطه است و از این رو تعیین صحیح و طبیعی بودن عضو و عضو غیر طبیعی و بیان یک معیار جامع مشکل ایجاد شده است. (همو، ۱۳۹۱، ص ۸۴).

جراحی پلاستیک افزایش حجم پستان جراحی پلک، لیپوساکشن (بیرون کشی چربی)، جراحی پلاستیک بینی، جراحی پلاستیک شکم از عناوین بسیار پرکاربرد در عمل جراحی در سال ۲۰۱۰م در آمریکا می باشد. (کلهرنیا گلکار، ۱۳۹۱، ص ۸۳). با توجه به نکات یاد شده و شمول جراحی زیبایی نسبت به پیکر تراشی، بیرون کشیدن چربی های اطراف شکم به منظور لاغر نمودن شخص و کم کردن حجم بدن صورت می گیرد، شکل جدید و نوینی در عرصه زیبا سازی شکل ظاهری بدن موضوعی است که باید حکم فقهی آن تحقیق و تبیین شود.

۲.۳. انواع پیکر تراشی و جراحی زیبایی

از یک سو با توجه با انواع جراحی زیبایی و تأییر انواع و اقسام آن در حکم شناسی، و از سوی دیگر تطبیق برخی اقسام آن بر پیکر تراشی، ضرورت شناخت انواع جراحی هایی زیبایی را روشن می سازد، از این رو به مهم ترین انواع آن اشاره و چگونگی انطباق آن را بر پیکر تراشی شناسایی می کنیم:

۱. پیکر تراشی و جراحی پلاستیک درمانی

در برخی موارد جراحی و پیکر تراشی به هدف درمان و معالجه انجام می شود، در این صورت گاه به جهت ضرورت و اضطرار به درمان امری اجتناب ناپذیر است، همانند لایه برداری هایی که به جهت درمان سوختگی صورت می پذیرد، (قاسمی، ۱۳۹۵، ج ۲، ص ۱۸۸) در این فرض به جهت ضرورت درمان و مهارت بیشتر پزشک از جنس مخالف، حرمت مراجعه به پزشک نا همگون برداشته می شود و دلیل آن روایت امام صادق ع: «إذا اضطرت إليه فلیعالجها إن شاءت؛ هرگاه اضطرار پیش آید، و آن زن تمایل داشته باشد طیب مرد می تواند او را معالجه کند.» (حر عاملی، بی تا، ج ۱۴، ص ۱۷۲) در این صورت ضرورت و اضطرار در معالجه مرد نیست بلکه اضطرار به درمان است و پزشک مرد در درمان مهارت

بیشتری دارد که بر اساس برخی دیدگاه‌ها (محمودی، ۱۳۸۳، ج ۱، ص ۱۸۴) چنین کاری مجاز خواهد بود. در فرض درمان، پیکر تراشی نیز تابع سایر احکام اولیه و ثانویه خواهد بود که مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲. صورت دوم فرضی است که عمل جراحی پیکر تراشی به منظور زیبایی صورت می‌گیرد و جنبه درمانی ندارد، این فرض خود دو قسم اساسی دارد: الف) نخست این که عمل دارای ضرر قابل توجهی باشد. در این صورت، عموم فقیهان به دلیل حرمت اضرار به نفس، بر حرمت عمل جراحی مزبور حکم کرده‌اند؛ امام خمینی (ره) در پاسخ به سوالی در این زمینه، چنین اعمال جراحی را مشروط به عدم ضرر و انجام آن توسط پزشک زن مجاز می‌شمارد. (خمینی، ۱۳۹۲، ج ۳ ص ۲۵۳، س ۲۲ و ص ۶۲۸، س ۱۸۳)؛ ب) در فرضی که جراحی زیبایی ضرری نداشته باشد، که در این صورت نیز گاه عمل جراحی مستلزم حرام دیگری مانند لمس و نظر جنس مخالف، است که به جهت ملازمات حرام این مورد نیز جایز نمی‌باشد. (قاسمی، محمدعلی، ۱۳۹۵، ج ۲، ص ۱۸۸).

حاصل آن که جراحی پیکر تراشی به دو هدف انجام می‌شود، نخست پیکر تراشی که به منظور درمان صورت می‌گیرد که خود دارای دو فرض است یک فرض ضرورت و اضطرار؛ دوم فرض عدم ضرورت و اضطرار؛ صورت دوم که به هیچ هدف و مقصد درمانی را دنبال نمی‌کند بلکه بیشتر در راستای زیباتر شدن یا تغییرات مورد نظر شخص انجام می‌شوند که در این صورت یا چنین کاری دارای زیان به بدن است و یا هیچ‌گونه ضرر قابل توجهی به بدن وارد نمی‌سازد.

۲.۲. اقسام جراحی پیکر تراشی

در یک نگاه کلی پیکر تراشی از جهت برداشت چربی و گوشت‌ها اضافی به دو موضوع کلی تقسیم می‌شود؛ یکم: برداشت چربی از زیر پوست یا لیپوماتیک، چربی‌کشی یا لیپوساکشن (کلهرنیا گلکار، ۱۳۹۱، ص ۸۴)؛ دوم جراحی و برداشت گوشت‌های اضافی یا ابدومینوپلاستی (جبل عاملی، ۱۳۸۶، ص ۴۸)

جراحی کلاسیک ابدومینوپلاستی

جراحی کلاسیک ابدومینوپلاستی یک روش جراحی برای بهبود شکل ظاهری شکم از طریق برداشتن چربی و پوست اضافی در ناحیه هیپوگاستر، ترمیم نقص لایه عضلانی جدار شکم همراه با برش‌های وسیع می‌باشد. عمل جراحی

ابدومینوپلاستی به منظور بهبود بخشیدن به شکل ظاهری شکم و براساس خصوصیات آناتومیک افراد انجام می شود (همو، ۱۳۹۱، ص ۸۴)

جراحی لیپوماتیک

یکی از انواع جراحی های زیبایی، لیپوماتیک، چربی کشی یا لیپوساکشن (Liposuction) می باشد که به چربی تراشی (liposculpture) و چربی پیرایی (lipoplasty) هم نامیده می شود و یکی از رایج ترین جراحی های زیبایی است.

که در آن از طریق یک کانولای متصل به ساکشن (دستگاه مکنده)، حفره ای در زیر جلد ایجاد می شود و مقادیر زیادی مایع به زیر جلد تزریق و سپس بافت چربی را ساکشن می شود. این عمل می تواند همراه با امواج مافوق صوت (اولتراسوند) که باعث امولسیفیه شدن چربی می شود انجام شود. (جبل عاملی، ۱۳۸۶، ص ۴۸)

در این نوع جراحی، عمل لیپوماتیک، چربی کشی به وسیله یک دستگاه مکنده و یک لوله توخالی، بافت چربی را از محل های مورد نظر مانند شکم خارج کرده؛ در واقع لیپوساکشن خروج چربی های نامطلوب به وسیله دستگاه مکنده از مسیر سوراخ های کوچک ایجاد شده بدون برش و جراحی بوده که چربی ها را از موضعی مانند ران، باسن، زانو، گونه و ... خارج می کنند. (حافظی، ۱۳۸۳، ص ۹۳۱)

انجام شدن لیپوساکشن وسیع در اغلب مطالعات همراه با خطر نکروز قسمتی از فلاپ پوست شکم گزارش شده است. شکم از نظر لیپوساکشن به نواحی کم خطر و پرخطر تقسیم می شود.

۲.۳. عوارض و پیامدهای عمل لیپوساکشن

بررسی عوارض عمل جراحی پیکر تراشی از آن جهت اهمیت دارد که در احکام فقهی گاه عمل و رفتاری به خودی خود و بدون توجه به جوانب و عوارض آن مجاز و حلال شمرده می شود، اما به خاطر ملازمات و عوارض ناشی از آن، حرام می گردد، در نتیجه بررسی عوارض و زیان های احتمالی پیکر تراشی می تواند در حکم صادر شده از سوی فقیه تأثیرگذار باشد.

لیپوساکشن که عبارت است از خارج کردن چربی های موضعی بدن با استفاده از کانول های مخصوص و فشار منفی دستگاه ساکشن که امروزه به شایع ترین

جراحی برای درمان چاقی های موضعی تبدیل شده است که به منظور دستیابی به تناسب اندام و زیبایی و نیز کاهش سنج بدن به کار می رود. (موسوی، ۱۳۹۵، ص ۲) با توجه به افزایش روز افزون استفاده از ابدومینو پلاستی و لیپوساکشن و عوارض خطرناک این عمل و عدم انجام مطالعه ای جامع و مدرن در مورد عوارض شایع و انجام اقدامات پیشگیرانه جهت کاهش و حذف این عوارض، ضروری به نظر می رسد. (عمرانی فرد، ۱۳۸۹، ص ۲۰۲۴)

محمد سلما و همکاران خود (۲۰۰۸م) دریافتند که برداشت میزان زیادی از چربی شکمی با لیپوساکشن ریسک فاکتورهای متابولیک بیماری عروق کرونر را بهبود نمی بخشد امام چربی بدن را دراز مدت کاهش می دهد. صناعی و همکاران در سال ۱۳۸۶ در مطالعه خود با عنوان اثر لیپوساکشن بر عوامل خطر بیماری عروق کرونر، مارکرهای التهابی و توده های بطن چپ در زنان چاق غیر دیابتی مشاهده نمودند که لیپوساکشن طی یک دوره ۱۲-۱۴ هفته، BMI و LDL-C را کاهش می دهد. Rizzo و همکاران در سال ۲۰۰۵م نیز با انجام درمولیپوکتومی کاهش وزن، بهبود مصرف گلوکز (glucose handling) و مارکرهای التهابی پایین را گزارش نمودند. Giese و همکاران هم گزارش نمودند که برداشت حجم بزرگی از چربیها با لیپوساکشن ابزار ارزشمندی برای کاهش عوارض چاقی است. (موسوی، ۱۳۹۵، ص ۲)

از دیگر عوارض این عمل می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱- خونریزی: تشکیل هماتوم در محل عمل یک عارضه دیررس است که شاید علت آن وجود فضای زیاد در حفره شکم جهت تجمع خون باشد. (عمرانی فرد، ۱۳۸۹، ص ۲۰۲۳).

۲- سروما: بصورت تجمع مایع در محل عمل تشخیص داده می شود و خود می تواند منجر به عوارض دیگری مانند نکروز، سندرم شوک توکسیک، عفونت، تشکیل بورس کاذب و ... می شود. این عارضه با افزایش حجم لیپوساکشن، افزایش برداشتن چربی و وسعت فلاپ مورد استفاده افزایش می یابد. (عمرانی فرد، ۱۳۸۹، ص ۲۰۲۳).

۳- عفونت: که میزان آن در بیماران دیابتی بالا میباشد. (همو، ۱۳۸۹، ص

۲۰۲۳).

۴- نکروز پوستی: تنها عامل شناخته شده برای ایجاد این عارضه- بجز سیگار کشیدن- تکنیک جراحی می باشد. اگر چه یک روش جراحی خوب می تواند عوارض را کاهش دهد، ولی بنظر می رسد که ایسکمی و نکروز زخم می تواند یک علت نامعین داشته باشد که احتمالاً چند عاملی است و در نتیجه یک سری عوامل ناشناخته ایجاد می گردد، ولی سه عامل بستن فشاری زخم، استفاده از فلاپ های وسیع و استفاده از لیپوساکشن علاوه بر روش جراحی، نکته های تکنیکی مهمی هستند که با در نظر گرفتن آنها می توان این عارضه را کاهش داد. (همو، ۱۳۸۹، ص ۲۰۲۳).

۵- ترومبوآمبولی: علیرغم استفاده از هیپارین با وزن مولکولی کم جهت پیشگیری از این عارضه، همچنان بیش از یک درصد بیماران به این عارضه مبتلا می شوند. (همو، ۱۳۸۹، ص ۲۰۲۳).

۶- آمبولی چربی: باتوجه به تحقیقات انجمن جراحی پلاستیک آمریکا که در سال ۲۰۰۴م انجام شد، در طی ۷ سال گذشته تعداد موارد ابدومینوپلاستی حدود ۳۴۴ درصد افزایش داشته است. (همو، ۱۳۸۹، ص ۲۰۲۳).

با توجه به نکات یاد شده، عمل پیکر تراشی در بیشتر موارد همراه با خطرات و عوارض مهم و قابل توجهی است، خونریزی، سروما، عفونت، نکروز پوستی، ترومبوآمبولی و آمبولی چربی مجموعه عوارضی است که بر عمل پیکر تراشی مترتب می شود، که از دیدگاه این نوشتار چنین پیامدهایی در زمره، زیان های قابل توجه جای می گیرند.

۳. حکم فقهی پیکر تراشی

با توجه به آن چه گذشت، عمل زیبایی پیکر تراشی به خودی خود و بدون در نظر گرفتن عوارض و پیامدهای آن حرام نمی باشد، بلکه مشمول ادله اصل اباحه و حلیت می باشد (خوئی، ۱۴۳۲ق، ص ۲۳۲-۲۳۴؛ قاسمی، ۱۳۹۷، ج ۱، ص ۴۲۱)، بلکه در صورت ضرورت و اضطرار به جهت درمان، مراجعه به پزشک جنس مخالف نسبت به بیمار و نظر به بدن وی در حد لزوم و ضرورت جایز است؛ ولی در صورتی که جراحی پیکر تراشی به جهت درمان نباشد و تنها به هدف زیبایی اندام انجام پذیرد، در صورتی که این جراحی ضرر قابل توجهی برای فرد نداشته باشد، چنین عملی جایز است؛ اما به دلیل استلزام با حرام جایز نخواهد بود؛ به هر

روی، بررسی حکم فقهی پیکر تراشی در فرض درمان و در فرض غیر درمانی (زیبایی و لاغری) از اهمیت ویژه ای برخوردار خواهد بود.

۴.۱. بررسی دیدگاه جواز

در بررسی دیدگاه جواز بعد از بیان نظر موافقان، به بررسی اصل جواز و مشروعیت درمان می‌پردازیم و در آخر نتیجه بحث که جواز انجام عمل زیبایی پیکر تراشی به جهت درمان می‌باشد را بیان می‌کنیم:

۴.۱.۱. موافقان پیکر تراشی در راستای درمان

عمل جراحی پیکر تراشی در نزد فقها مجاز دانسته شده است، الا در عملی که به حرمت آن تاکید و صراحتا اشاره شده باشد (الحسینی، ۲۰۰۸م، ص ۹۳) یکی از فقیهان در زمینه مشابه این موضوع می‌نویسد: «ارتودونسی (مرتب و ثابت کردن دندان)، جراحی زیبایی و امثال این نوع عمل زیبایی که از مصادیق دفع ضرر محسوب نمی‌شود حرام نبوده، از این رو پزشک می‌تواند طبق درخواست فرد این عمل را برای او انجام داده و موارد مثله کردن و احکام لمس و نگاه و تغییر جنسیت در آن لازم است لحاظ شود. و صرف نظر از مواردی که بیان گردید عمل زیبایی و دریافت اجرت برای آن جایز می‌باشد». (فضل الله، ۲۰۰۲م، ص ۱۶۹، نقل از محمد الحسینی، ۲۰۰۸م، ص ۹۴؛ کلهرنیا گلکار، ۱۳۹۱، ص ۱۰۵) از نظر آیت الله خوئی در صورتی این گونه اعمال حرامند که مستلزم لمس و نظر حرام باشند. (ر.ک: خوئی، ۱۴۳۲ق، ج ۱، ص ۳۶۸). امام خمینی (ره) فی نفسه عمل زیبایی بی اشکال میدانند. (خمینی، ۱۳۹۲، ج ۲، ص ۹۵۲)

به طور کلی به نظر می‌رسد که اکثر فقهای شیعه قائل به جواز اعمال جراحی پیکر تراشی اعم از زیبایی، ترمیمی هستند و تنها در ارتباط با برخی موارد، قائل به تفصیل (جواز عمل به دلیل درمان، و عدم جواز برای غیر درمان) گردیده اند؛ (محمودی، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۵۴، س ۱۵۳) و عده ای از فقها جراحی زیبایی (پیکر تراشی) را در صورتی که مستلزم نگاه و لمس حرام باشد و یا اینکه باعث ضرر قابل اعتنا و چشمگیری باشد جایز ندانسته اند. (خامنه‌ای، سید علی، ۱۳۸۸، ص ۳۱۱، س ۱۳۰۱)

۴.۱.۲. ادله جواز عمل جراحی زیبایی پیکر تراشی برای درمان

در عمل جراحی پیکر تراشی برای درمان ادله و اصلی وجود دارد که دلیل ما بر جواز این نوع عمل برای درمان می‌باشد که به بررسی آن می‌پردازیم:

اصل جواز

بر اساس روش فقهی، نخست به بررسی اصل در موضوع عمل جراحی پیکر تراشی می‌پردازیم؛ اصل جواز عمل جراحی پیکر تراشی از برائت اثبات می‌شود و «اصل برائت» عبارت است از؛ «شک در اصل تکلیف الزامی تکلیفی که ترک یا انجام آن لازم است که به حالت سابقه‌ی آن توجه نشده است. یا به صورت شبهه‌ی تحریمیه است، یعنی حکم دائر میان حرمت و غیر وجوب است یا به صورت شبهه‌ی وجوبیه است، بدین معنی که دائر میان وجوب و غیر حرمت است. در هر دو صورت، علت تردید نبودن دلیل، اجمال دلیل و یا تعارض دلیل‌ها است» (مظفر، ۱۳۸۷، ج ۳، ص ۶۰۶).

حال در بحث عمل زیبایی پیکر تراشی در صورتی که دلیل اجتهادی بر حرمت وجود نداشته باشد، با توجه به اصل یاد شده حکم به جواز داده می‌شود؛ در نتیجه از دیدگاه برگزیده با وجود شک در حرمت عمل جراحی پیکر تراشی و نبود دلیلی بر حرمت آن، اصل جواز و حلیت جریان می‌یابد و حکم به جواز چنین عملی می‌شود. البته روشن است که این دیدگاه برای اثبات شدن، نیازمند پاسخ از ادله حرمت و منع می‌باشد.

مشروعیت درمان

افزون بر این که ادله و سیره مشروعیت درمان را اثبات می‌کند. در راستای اثبات مشروعیت درمان به ادله مختلفی هم‌چون روایات می‌توان استناد کرد (حر عاملی، ۱۴۱۶ق، ج ۲۵، ص ۲۲۳؛ الفصول المهمه فی اصول الائمه، ۱۳۷۶، ج ۱، ص ۶۵۳؛ کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۸، ص ۱۹۴) بر اساس روایات در مجموع کثرت روایات در این زمینه، این اطمینان را برای ما ایجاد می‌کند که درمان و معالجه امری رایج و از دیدگاه شارع مقدس پسندیده و گاه به دلیل لزوم و ضرورت معالجه باید ریسک را پذیرفت و با توجه به خطرات معالجه باز هم اقدام به درمان ضرورت می‌یابد و به عبارتی در راستای حفظ جان درمان واجب می‌شود.

در نتیجه بعد از بررسی دیدگاه موافقان و بیان اصل جواز عمل جراحی پیکر تراشی و بر اساس روایات متعددی که مشروعیت درمان و معالجه را حتی با خطر بسیار در راستای حفظ جان واجب می‌داند؛ عمل زیبایی پیکر تراشی به جهت درمان جایز می‌باشد.

۴.۲. بررسی دیدگاه عدم جواز

۴.۲.۱. دیدگاه مخالفان اعمال زیبایی و ترمیمی پیکر تراشی به جهت

درمان

بر اساس جست و جوی صورت گرفته در کتب فقهی از دیدگاه عالما شیعه حکم به مخالفت به این عمل پیکر تراشی برای درمان داده نشده است. (خوئی، ابوالقاسم، ۴۳۲ ق، ج ۱، ص ۳۶۸؛ خمینی، روح الله، ۱۳۹۲، ج ۲، ص ۹۵۲). طبق نظر عده‌ای از فقهای متقدم هر گونه تغییر در خلقت الهی حرام است و عملیات زیبایی را - همینطور جراحی پیکر تراشی - از مصادیق تغییر در خلقت دانسته شده است؛ (فتح الباری بشرح صحیح البخاری، العسقلانی، نقل از محمد الحسینی، ۲۰۰۸م، ص ۹۱)؛ بعضی از فقها با توجه به همین مطلب بیان نموده اند: «عمل زیبایی (پیکر تراشی) اگر به جهت زیبایی و زینت باشد حرام بوده؛ اما اگر این عمل به دلیل انجام بهتر وظیفه اعضای بدن با دلیل مستند باشد، جایز است. (رای الشیخ یوسف البدری، نقل از الحسینی، ۲۰۰۸م، ص ۹۲). حاصل آن که از منظر فقه شیعه، انجام عمل پیکر تراشی در راستای درمان و ترمیم بدن جایز می‌باشد و از دیدگاه اهل تسنن نیز جواز انجام چنین کاری در راستای کمک به انجام وظیفه بدن، پذیرفته است.

۴.۲.۲. استناد به آیات در راستای اثبات عدم جواز

از جمله آیاتی که در این زمینه مورد استفاده قرار گرفته اند آیه ۱۱۹ سوره نساء می‌باشد که خداوند متعالی فرموده اند: [فَلْيَغْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ] (نساء، ۱۱۹)؛ در تفسی رو مراد از تغییر آفرینش الهی نظرات مختلفی مطرح شده است؛ که به سه دسته تقسیم می‌شود: الف: منظور آیه تغییر جسمی در آفریده های خداوند است؛ (طبری، محمد بن جریر، ۱۴۱۲ق، ج ۵، ص ۱۸۲) ب: منظور از تغییر، هر نوع تغییر - مادی و معنوی - در آفریده های خداوند است. (فیض کاشانی،

ملاحسن، ۱۴۱۸ق، ج ۱، ص ۲۳۹) ج: تغییر حکم الهی. (جصاص، احمد بن علی، ۴۱۲ق، ج ۱ ص ۳۶۸ و ج ۳، ص ۴۹۹).

برخی بر این باورند که حرمت تغییر خلقت از گستردگی بالایی برخوردار است که قانون عام می‌توان از آن استنباط نمود و طبق آن هر گونه تغییر را حرام اعلام کرد، این عده به اصل حرمت تغییر، الا در مواردی که مجاز می‌دانند قائل هستند. (طبسی، بی تا، ص ۳۱). این فکر در بین فقهای معاصر مورد اعتراض واقع شده و عده‌ای این فکر را لازمه تخصیص اکثر مستهجن دانسته‌اند. (تبریزی، ۱۴۱۶ق، ج ۱، ص ۱۴۵؛ خرازی، ۱۴۲۰ق، ص ۲۴).

برخی دانشوران عرصه فقه ملازمه را این گونه تصویر کرده‌اند که انسان‌ها در راستای تأمین خوراک، پوشاک، مسکن و تهیه وسائل زندگی و رفت و آمد خویش، ناگزیر به بهره‌وری از مخلوقات و تغییر آنها هستند، بنابراین اگر بخواهیم همه موارد یا شده را از جزو مخصصات و مرخصات قانون یاد شده بدانیم، یکی از مصادیق روشن تخصیص اکثر خواهد بود که البته چنین قانون‌گذاری در شأن قانون‌گذار حکیمی نمی‌باشد. (علیدوست، ۱۳۹۴، ص ۱۴)

نقد و تحلیل، آن است که اصل تخصیص در آیه حکایت از پدیده شومی دارد که از فعالیت‌های شیطان بوده، و زبان آیه از تخصیص ابا دارد (سبحانی، ۱۴۲۴ق، ص ۴۴۷). هرچند این موارد از برداشت‌ها با ضرورت‌های فقه ما مخالف است؛ ضرورت‌هایی که هرگز با فقه شیعه سازگاری ندارد. (علیدوست، ۱۳۹۴، ص ۱۴)

حاصل آن که دیدگاه برگزیده این است که تغییر در خلقت انسان که ناهمسو با هدف خلقت پدیده‌ها باشد حرام می‌باشد ولی در مواردی که برای زیبایی، رفع عیب، درمان و... تغییری در خلقت ایجاد شود جایز بوده و حرمتی بر آن بار نمی‌شود. همچنین آیاتی که به اباحه و استحباب، جمال و زیبایی اشاره دارد از جمله آیات ۳۱ و ۳۲ از سوره اعراف می‌توان اشاره نمود.

۴.۲.۳. استناد به روایات در راستای اثبات عدم جواز

ادله فراوانی از جمله روایت «افعلی فإذا مشطت فلا تجلی الوجه بالخرق فإنه ینذهب بماء الوجه ولا تصلی الشعر بالشعر». فرمودند: ادامه بده، اما اگر مبادرت به این کار نمودی صورت را خراش مده و مور را با مو گره نزن (وصل نکن) (حرعاملی، بی تا، ج ۱۷، ص ۱۳۱؛ کلینی، محمد بن یعقوب، بی تا، ج ۹، ص ۶۵۸؛ فیض

کاشانی، ۱۴۰۶ق، ج ۱۷، ص ۲۰۲) این روایت از سه طریق نقل شده که یک طریق از کلینی و دو طریق از شیخ طوسی با دو سند بیان شده است؛ و تمامی سلسله سند ثقة می باشند. الا در سند کلینی که عده ای قلیلی علی بن احمد بن اشیم را مجهول (رجال طوسی، ۱۳۷۳، ج ۱، ص ۳۶۳) و در مرآة العقول حدیث را مجهول بیان نموده است (مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۴ق، ج ۱۹، ص ۷۸).

می دانند. حدیث « لعن رسول الله ۹ النامصة والمنتصة والواشرة والموتشرة، والواصله والمستوصله، والواشمة والمستوشمة. » (حر عاملی، بی تا، ج ۱۷، ص ۱۳۳؛ مجلسی، محمد باقر، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰۳، ص ۲۵۷، معانی الاخبار، ج ۱، ص ۲۴۹)؛ در این حدیث وثاقت بعضی از روایان بیان نشده؛ مثل بکر بن عبد الله بن حبیب (رجال طوسی، ۱۳۷۳، ج ۱، ص ۱۵۸) و علی بن غراب (رجال طوسی، ۱۳۷۳، ج ۱، ص ۲۶۸) امام باقر ۷ در حدیث «عن المرأة تحف الشعر من وجهها؟ قال: لا بأس.» (حر عاملی، بی تا، ج ۱۷، ص ۱۳۳؛ مجلسی، محمد باقر، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰، ص ۲۶۰) و همینطور روایاتی که در بحث زیبایی و آراستن خویش در کتب حدیثی وارد شده است. (حر عاملی، بی تا، ج ۲۰، ص ۱۸۹؛ کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷ق، ج ۶، ص ۴۳۸).

همانطور که بیان گردید اکثر آیات و روایت بیان شده به طور مستقیم به جراحی های زیبایی از قبیل جراحی زیبایی پیکرتراشی و ... مرتبط نبوده و بیشتر ناظر بر روش های غیر جراحی و تغییر در خلقت و آفرینش (بدن) می باشند؛ (حر عاملی، بی تا، ج ۲۰، ص ۱۸۹؛ کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۶، ص ۴۳۸). همچنین با استفاده از همین نصوص نیز باید این سوال پاسخ داده شود؛ آیا ایجاد تغییرات در بدن به هدف زیبایی، مباح است؟ و آیا می توان در این موضوع تا حدی به بدن صدمه وارد کرد؟ (مثل خالکوبی) (حر عاملی، بی تا، ج ۱۷، ص ۱۳۳).

نتیجه آن که اگر چه در آیات و روایات به صورت مستقیم، نامی از جراحی زیبایی و یا پیکرتراشی برده نشده است، ولی اطلاق و عموم ادله نقلی یاد شده می تواند شامل این نوع اعمال و رفتارهای شود؛ اما در صورت که پیکر تراشی به هدف درمان صورت بگیرد مانند حکم فقهی آن همانند سایر موارد درمانی خواهد بود که در صورت ضرورت و اضطرار، جایز و بلکه پاره ای محرمات را نیز مجاز می

نماید. اما انجام پیکر تراشی به منظور زیبایی صرف و اهداف غیر درمانی نیازمند بررسی است.

۴.۳. ادله حرمت عمل زیبایی پیکر تراشی غیر درمانی

همان‌سان که در مباحث مقدماتی این مقاله گذشت جراحی پیکر تراشی به دو طریق کلی برای درمان و به غیر درمان تقسیم می‌شود که حکم هر کدام با هم متفاوت می‌باشد؛ حکم عمل پیکر تراشی برای درمان طبق ادله آیات و روایت و نظر فقها جایز می‌باشد. (محمودی، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۵۴؛ خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۸)، ص ۳۱۱، س ۱۳۰۱) حال سوال مطرح می‌شود که آیا عمل جراحی پیکر تراشی به غیر درمان جایز است؟ طبق ادله و قواعد فقهی این نوع عمل دارای اشکال می‌باشد.

۴.۳.۱. قاعده وجوب دفع ضرر محتمل

قاعده حرمت اضرار به نفس از قواعد معروف و پرکاربرد در فقه می‌باشد. (انصاری، ۱۴۱۴ق، ص ۱۱۵-۱۱۶) که توسط فقهاء در ابواب گوناگون مانند وضو، غسل، تیمم، روزه و... مورد استفاده قرار می‌گیرد. (خمینی، ۱۴۲۱ق، ج ۲، ص ۱۱۲). برای این قاعده به ادله فراوانی از جمله مقتضای دلیل ضرر (خمینی، ۱۴۲۱ق، ج ۲، ص ۳۰۷) حکم عقل، (مجاهد، ۱۴۱۵ق، ص ۴۸۷؛ خراسانی، ۱۴۰۹ق، ص ۳۰۸؛ مصطفوی، ۱۴۱۷ق، ص ۳۰۷؛ هاشمی، ۱۴۳۷ق، ص ۴۹)، سیره عقلاء (هاشمی، ۱۴۳۷ق، ص ۴۹) و.. استناد شده است.

ضرر در این قاعده شامل ضرر متوجه به خود انسان است - که در موضوع ما مورد بحث قرار می‌گیرد - و ضرر متوجه دیگری می‌شود. در جراحی پیکر تراشی که ضررهای مختلفی برای انسان به وجود می‌آید اگر این جراحی ضرورتی نداشته باشد باید به جهت دفع ضرر مظنون اعم از جانی و مالی از این عمل جلوگیری نمود.

نتیجه بحث اینکه طبق موضوع شناسی بیان شده که این نوع عمل دارای ضررهای قابل توجه می‌باشد و تطبیق قاعده دفع ضرر محتمل بر این نوع عمل که یک قاعده عقلی می‌باشد حاصل اینکه به جهت دفع ضررهای موجود در عمل پیکر تراشی این نوع عمل جایز نمی‌باشد.

۴.۳.۲. قاعده لا ضرر (حرمت اضرار به نفس)

قاعده لا ضرر از قواعد فقهی و حقوقی مشهور است (بجنوردی، ۱۴۱۹ق، ج ۱، ص ۲۱۱؛ محقق داماد، ۱۴۰۶ق، ج ۱، ص ۱۳۱) که مستند بسیاری از مسائل فقهی و حقوقی می‌باشد (قمی، ۱۴۳۰ق، ج ۳، ص ۱۱۵؛ محقق داماد، ۱۴۰۶ق، ج ۱، ص ۱۳۱).

این قاعده به ادله فراوانی از جمله آیه «لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ» (بقره، ۲۳۳) آیه «فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ» (بقره، ۲۸۲)، حدیث نبوی «لا ضَرَرَ ولا إِضْرَارَ [الا ضِرَارَ] فی الإسلام [علی مؤْمِنٍ]» (صدوق، ۱۴۰۴ق، ج ۴، ص ۳۳۴؛ کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۵، ص ۲۹۴؛ طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۱۶۴؛ حرعاملی، ۱۴۱۶ق، ج ۲۵، ص ۴۲۹) حکم عقل (مکارم شیرازی، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ص ۲۸؛ محقق داماد، ۱۴۰۶ق، ج ۱، ص ۱۳۱) اجماع (قمی، ۱۴۳۰ق، ج ۳، ص ۱۱۲) و بناء عقلاء (محقق داماد، ۱۴۰۶ق، ج ۱، ص ۱۵۱) استناد داده می‌شود. اجماع در اینجا مدرکی بوده؛ ولی ادله دیگر، این قاعده را اثبات می‌کنند.

با توجه به این که ضرر از نگاه اهل لغت در مقابل نفع بوده و به معنای زیان، خسارت، بدحالی، شدت بدن، فقر و... است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۵۰۳-۵۰۴؛ فیومی، ۱۴۰۵ق، ص ۳۶۰؛ جوهری، ۱۴۲۹ق، ص ۶۱۹؛ رازی، ۱۳۸۷، ص ۵۵۴) و در اصطلاح فقهی نیز به معنای زیان در هر چیز اعم از جان، مال، ابرو و... است (خراسانی، ۱۴۰۹ق، ص ۳۸۱؛ بجنوردی، ۱۴۱۹ق، ج ۱، ص ۲۱۴؛ روحانی، ۱۴۱۳ق، ج ۵، ص ۳۹۴)، در بحث عمل پیکر تراشی نیز شامل زیان های وارد شده بر جسم نیز می‌شود و ضرر نیز مصدر باب مفاعله بر وزن فعال از ریشه «ضرر» است که در لغت به معنای ضرر رساندن به یکدیگر است (فیومی، ۱۴۰۵ق، ص ۳۶۰؛ رازی، ۱۳۸۷، ص ۵۵۵؛ جوهری، ۱۴۲۹ق، ص ۶۱۹) برخی مانند محمد کاظم خراسانی (خراسانی، ۱۴۰۹ق، ص ۳۸۱) بر این باور هستند که تفاوتی میان ضرر و اضرار نیست و آمدن آن دو در کنار هم از باب تأکید است. بعضی مانند محمد حسین نائینی (نائینی، ۱۴۱۸ق، ج ۳، ص ۳۷۹) عقیده دارند که ضرر به معنای زیان زدن غیر ارادی و اضرار به معنای زیان زدن ارادی و عمدی است. بعضی دیگر مانند امام خمینی (ره) (خمینی، ۱۴۱۵ق، ص ۷۰) بر این نظر هستند

که ضرر به معنای نقص در اموال و انفس و ضرار به معنای قرار دادن در ضیق، شدت و رساندن مکروه و حرج است.

به رغم اختلاف در برخی نکات و احکام اصطیادی این «لاضرر» شکی نیست که در شریعت اسلام احکامی که به انسان ضرر بزند وجود ندارد؛ از این رو در مرحله اولیه و ابتدا به ساکن هیچ ضرری در شریعت تشریح نشده و در مرحله ثانوی در جایی که حکمی برای فرد و یا جامعه ضرر داشته باشد از سوی شریعت اسلامی نفی شده است.

برخی فقیهان مانند سید ابوالقاسم خوئی (خوئی، ۱۴۲۰ق، ج ۲، ص ۵۳۳) و سید محمد صادق روحانی (روحانی، ۱۴۱۲ق، ج ۲۴، ص ۹۹) این قاعده را مختص به اضرار به غیر دانسته اند؛ ولی برخی مانند ابوالقاسم قمی (قمی، ۱۴۳۰ق، ج ۳، ص ۱۱۵) و مرتضی انصاری (انصاری، ۱۴۱۴ق، ص ۱۱۵-۱۱۶) آن را درباره اضرار به نفس نیز جاری کرده اند. عدم توجه به عوارض این نوع جراحی‌های زیبایی بخصوص در موضوع ما "پیکر تراشی" سبب ورود ضرر به شخص شده که طبق قاعده لاضرر این عمل به غیر درمان در صورت ضرر جایز نمی باشد.

۴. نتیجه گیری

پیکر تراشی یکی از انواع عمل‌های جراحی پلاستیکی به شمار می‌رود؛ که به دو فرض کلی تقسیم می‌شود: *علم انسانی و مطالعات فرهنگی*
نخست: جراحی پیکر تراشی که به هدف درمان انجام می‌شود؛ که این صورت خود به دو فرض اضطرار و عدم اضطرار و ضرورت تقسیم می‌گردد.
دوم: صورت دوم جراحی پیکر تراشی غیر درمانی است، که هدف و غایت آن درمان و ترمیم بدن نمی باشد، که در این صورت چنانچه دارای زیان و ضرر قابل توجهی به بدن باشد، به دلایل مختلف دال اضرار به نفس، حرام خواهد بود.
اما عمل پیکر تراشی بدون در نظر گرفتن عوارض و پیامدهای آن (فی نفسه) مشمول اصل حلیت و براءت می باشد، چرا که اصل در اعمال و رفتارها براءت و حلیت است مگر آن که دلیل اجتهادی ویژه ای بر حرمت رسیده باشد، بنابراین با توجه به اصل یاد شده و عدم وجود دلیلی بر حرمت؛ حکم به جواز فی نفسه پیکر

تراشی می شود، هیچ یک از ادله مدعیان حرمت، در اثبات این حکم ناکارآمد می باشد.

بنابراین حکم اولی این نوع عمل مثل تمامی عمل های زیبایی بنابر اصل برائت جواز است و فی نفسه اشکالی ندارد؛ بخصوص اگر این عمل به جهت درمان صورت بگیرد. در تقسیم بندی انواع عمل جراحی پیکر تراشی نوع دوم این عمل جراحی که به غیر درمان و با وجود ضرر قابل توجه و به جهت زیبایی انجام می گیرد بر اساس قواعد وجوب دفع ضرر محتمل، قاعده لاضرر، به دلیل وجود ضررهای بسیاری که در این نوع عمل وجود دارد و همینطور عمل در صورتی که ضرر برای فرد نداشته باشد اما مسلتزم لمس و نظر و کشف بدن برای نامحرم می باشد جراحی عمل زیبایی پیکر تراشی جایز نبوده.

در نتیجه به دو دلیل کلی ۱. بررسی عمل جراحی به غیر درمان مبتنی بر ضرر و زیان ۲. اگر چه عمل انجام شده فی نفسه دارای زیان قابل توجهی نیست، اما از آن جا که ملازم برخی محرمات است، انجام آن بدون مجوز شرعی جایز نمی باشد.

شماره دوم
پاییز و زمستان
۱۴۰۲

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

قرآن کریم

اعتمادی فرد، سید مهدی، امانی، ملیحه، (۱۳۹۲ش)، مقاله مطالعه ی جامعه شناختی انگیزه ی زنان از گرایش به جراحی های زیبایی، پژوهش نامه زنان، سال چهارم، شماره ۲، ص ۱-۲۲.

انصاری، مرتضی، (۱۴۱۴ق)، رسائل فقهیه، قم: مجمع الفکر الاسلامی.

انصاری، مرتضی، (۱۴۱۹ق)، فرائد الاصول، قم: مجمع الفکر الاسلامی.

اولسن، مریل، جراحی زیبایی - (۱۳۸۸ش)، ترجمه شهروز فرهنگ، چاپ اول، انتشارات کلید آموزش اکبری برچلویی، زهرا، بررسی سلامت روان در متقاضیان عمل جراحی زیبایی بینی به درمانگاه گوش حلق بینی بیمارستان رسول اکرم ص، (۸۵-۱۳۸۴ش) پایان نامه جهت دریافت درجه دکترای پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران.

واکاوری فقهی
عمل زیبایی بیکر تراشی

بجنوردی، سید محمدحسن، (۱۴۱۹ق)، القواعد الفقهیه، قم: دفتر نشر الهادی.

جبل عاملی، میترا، سلطانی، حسنعلی، (۱۳۸۶ش)، مقاله بررسی مایعات وریدی مورد نیاز در عمل تامسنت لیپوساکشن، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، سال یازدهم، شماره ۴.

جصاص، احمد بن علی (۱۴۱۲ق)، احکام القرآن، بیروت: داراحیاء التراث العربی.

جوهری، اسماعیل، (۱۴۲۹ق)، معجم الصحاح، چ ۳، بیروت، دارالمعرفه.

حافظی، فرهاد، نوحی، امیرحسین، مقاله ابدومینوپلاستی و لیپوساکشن وسیع و بدون خطر، مجله دانشگاه علوم پزشکی ایران، سال ۱۱، شماره ۴۴.

حر عاملی، محمد بن حسن بن علی (بی تا)، تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، جامعه فقه اهل بیت، کتابخانه بزرگ فقه، قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

حراغملی، محمد بن حسن بن علی، (۱۴۱۶ق)، تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم: موسسه آل‌البیت الاحیاء التراث.

حراغملی، محمد بن حسن بن علی، (۱۳۷۶ش)، الفصول المهمه فی اصول الائمه، قم: موسسه معارف اسلامی امام رضا(ع).

الحسینی، محمد (۲۰۰۸ م)، عملیات التجمیل الجراحیه و مشروعیتها الجزائیه بین الشریعه و القانون، چاپ اول، بی‌جا، مرکز ابن‌ادریس حلّی للدراسات الفقہیہ.

حکیم، سیدمحسن، (۱۴۱۶ق)، مستدرک العروه الوثقی، قم: موسسه دارالتفسیر.

حلّی، حسن، (۱۴۱۳ق)، قواعد الاحکام، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، موسسه نشر اسلامی.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸ش)، رساله اجویه الاستفتائات (ترجمه فارسی)، چاپ پانزدهم، تهران: انتشارات بین‌المللی الهدی.

خراسانی، محمد کاظم، (۱۴۰۹ق)، کفایه الاصول، قم: موسسه آل‌البیت.

خمینی، روح‌الله (۱۳۹۲ش)، استفتائات امام خمینی (ره)، سه جلد، بی‌جا، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).

خمینی، روح‌الله، (۱۳۷۰ش)، صحیفه نور، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.

خمینی، سیدروح‌الله، (۱۴۱۵ق)، بدائع الدرر فی قاعده نفی الضرر، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

خوئی، ابوالقاسم، (۱۴۳۲ق)، احکام جامع مسایل پزشکی، قم: دار الصدیقه الشهیده (س).

خوئی، سید ابوالقاسم، (۱۴۲۰ق)، مصباح الاصول، ج ۶، قم: مکتبه الداوری.

رازی، احمد، (۱۳۸۷ش)، ترتیب مقایسی اللغه، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

راغب اصفهانی، حسین، (۱۴۱۲ق)، مفردات ألفاظ القرآن، دمشق: دارالقلم.

- روحانی، سید محمد صادق، (۱۴۱۲ق)، فقه الصادق، قم: دارالکتاب.
- روحانی، سید محمد، (۱۴۱۳ق)، منتقى الاصول، قم: بی‌نا.
- سبحانی، جعفر، (۱۴۲۳ق)، الموجز فی أصول الفقه، قم: موسسه امام صادق ۷.
- سنجر موسوی، ناصر، صفاری، احمد، کرمی نریشیزی، شاهد، فرج پور، آرزو، (۱۳۹۵ش)، مقاله بررسی تغییرات متابولیک به دنبال عمل لیپوساکشن، مجله علوم پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، دوره ۶، شماره ۱.
- صدر، سید محمد باقر، (۱۴۳۱ق)، بحوث فی شرح العروه الوثقی، نجف: مطبعه الآداب.
- صدوق، محمد، (۱۴۰۴ق)، من لایحضره الفقیه، ج ۲، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طبری، محمد بن جریر (۱۴۱۲ق)، جامع البیان فی تفسیر القرآن، بیروت: دارالمعرفه.
- طوسی، محمد بن حسن، (۱۳۷۳)، رجال الطوسی، قم: جماعه المدرسین فی الحوزه العلمیه بقم، مؤسسه النشر الإسلامی
- طوسی، جعفر، (۱۳۸۷ش)، المبسوط فی فقه الإمامیه، تهران: المکتبه المرتضویه لإحياء الآثار الجعفریه
- عمرانی فرد، محمود؛ خیرخواه، الهه، خیرخواه؛ مهرابی کوشکی، علی؛ (۱۳۹۸ش)، مقاله بررسی توزیع فراوانی عوارض ابدومینوپلاستی؛ یک بررسی شش ساله، مجله دانشکده پزشکی اصفهان، سال بیست و هشتم، شماره ۱۲۴.
- عمید، حسن، (۱۳۸۹ش)، فرهنگ عمیدی، سرپرست تألیف و ویرایش: فرهاد قربانزاده، چ اول، أشجع.
- الغروی النائینی، المیرزا محمد حسین، (۱۳۷۶ش)، فوائد الأصول، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، موسسه نشر اسلامی.
- فراهانی، مهدی، (۱۳۸۷ش)، مصاحبه با دکتر عبد الجلیل کلانتر هرمزی با عنوان، جراحی زیبایی را مثل پیتزا تبلیغ می‌کنند، سپیده دانایی، سال دوم، ش ۲۱.
- فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی، (۱۴۰۶ق)، الوافی، اصفهان: کتابخانه امام أمير المؤمنين علی علیه السلام.

فیض کاشانی، ملامحسن (۱۴۱۸ق)، الأصفی فی تفسیر القرآن، قم: نشر دفتر نشر تبلیغات اسلامی.

فیومی، احمد، (۱۴۰۵ق)، المصباح المنیر، قم: درالهجره.

قاسمی، محمدعلی (۱۳۹۵ش)، دانشنامه فقه پزشکی، قم: انتشارات مرکز فقهی ائمه اطهار:.

قمی، ابوالقاسم، (۱۴۳۰ق)، القوانین المحکمه، قم: دفتر انتشارات اسلامی.

کرکی، حسین، (۱۳۹۶ش)، هدایه الابرار؛ نجف: موسسه إحياء الأحياء.

کلهرنیا گلکار و همکاران، (۱۳۹۱ش)، مقاله بررسی فقهی - حقوقی مبانی و محدوده تجویز جراحی‌های زیبایی و ترمیمی، فصلنامه حقوق پزشکی، سال ششم، شماره بیست و یکم.

کلینی، محمد بن یعقوب (بی تا)، کافی، جامع فقه اهل البیت: کتابخانه بزرگ فقه، قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

کلینی، محمد، (۱۴۰۷ق)، الکافی، چ ۲، تهران: دارالکتب الاسلامی.

مجلسی، محمد باقر، (۱۴۰۳ق)، بحار الانوار، بی جا، موسسه الوفاء.

مجلسی، محمد باقر، (۱۴۰۴ق)، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، بی جا، دارالکتب الاسلامیه.

محقق داماد، سید مصطفی (۱۴۰۶ق)، قواعد فقه مدنی، چ ۱۲، تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.

محمودی، سید محسن (۱۳۸۶ش)، مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، چاپ هفتم، بی جا: انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان (عج).

مطهری، مرتضی، (۱۳۸۸ش)، ده گفتار، بی جا: انتشارات صدر

مفید، محمد، (۱۴۱۳ق)، المقنعه، قم: کنگره جهانی هزاره شیخ مفید - رحمه الله علیه

مكارم شيرازى، ناصر، (۱۴۱۱ق)، القواعد الفقهيہ، ج ۲، قم: مدرسہ امام
على بن ابى طالب.

نائينى، محمد حسين، (ق ۱۴۱۸)، منيه الطالب فى شرح المكاسب، قم: دفتر انتشارات
اسلامى.

النجفى الجواهرى، الشيخ محمد حسن، (۱۳۶۲ش)، جواهر الكلام، بيروت، دار إحياء
التراث العربى

نقيبى، سيد ابوالقاسم، كلهرنيا گلکار، ميثم، صدر طباطبايى، سيد محمد على،
(۱۳۹۴ش)، مقاله واکاورى موضوع شناسى و مستندات حکم شناسى جراحى زيبايى،
فصلنامه اخلاق زيستى، سال پنجم، شماره شانزدهم.

نوابى، على اكبر، (۱۳۸۱ش)، مقاله: موضوع شناسى فقهي و رابطه آن با علوم، مجله
اندیشه حوزه شماره ۳۴.

واکاوری فقهي
عمل زيبايى بيكر تراشى

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی